

Povzetek lektorskega jezikovnega pogovora 8. 9. 2015

Prečrkovanje imen iz nelatiničnih pisav in njihovo podomačevanje, vrstni pridevnik ali predložna zveza, navedek – kako je z njegovim lektoriranjem in ločili, sopomenski pari besed ...

1. Zapis izvorno cirilično zapisanih imen v slovenščini (ruska cirilica)

s Katjo Petrovsko ali s Katjo Petrowskajo

»/.../ zadnja izmena pa v nemščini pišočo, in v Kijevu rojeno, avtorico **Katjo Petrowskajo**.« (Iz revije Literatura.)

Pravopisna pravila o prečrkovanju ciriličnih pisav so jasna (čl. 216 in od 1109 do 1115) – za nadomestilo ciriličnih črk uporabimo pri pisanju v slovenščini ustrezne latinične, to pa so med drugimi tudi š, č, ž in (kot edina neslovenska črka) y (za ruski jeri) ter dvočrkje šč, ja, jo in ju. A od časa nastanka naših zdaj veljavnih pravopisnih pravil se je v svetu pojavilo veliko Slovanov, ki svoje slovansko ime pišejo v latinici po angleških/nemških pravilih – Ivo Pogorelich, Ivan Gantshev, Katja Petrowskaja, Yuri Yatsko ... [Kako moramo ta imena pisati v slovenščini, da bo pravilno, in kako vplivajo te sodobne zahteve \(posameznikov\) na zapis že ustaljenih imen?](#)

V leksikonu CZ imamo ustaljeno rabo, zapisano npr. Ivan Andrejevič Krilov, čeprav bi po zdaj veljavnem pravopisu moralo biti Krylov; vajeni smo Petra Iljiča Čajkovskega, današnje zahteve različnih Pjotrov pa ustvarjajo dvome, ali bi morali isto upoštevati tudi tu, recimo kot Pjotr/Piotr/Pyotr in bi moral tudi Iljič postati Ilich/Ilych in Čajkovski morda celo Tchaikovsky ali Tschaikowski.

[Kako se torej lotiti vprašanja pravilnosti zapisa in pogosto tudi s tem povezanega pregibanja besed? Ali naj povsod, razen ko gre za uradne dokumente, upoštevamo naša pravopisna pravila, ali pa je bolj etično upoštevati človekovo željo in pisati njegovo ime, sploh če je tako prečrkovano tudi v njegovih dokumentih, na angleški ali nemški način?](#)

Ivo Pogorelich je bil nekoč/najprej Pogorelič; kolikšen je naš zločin, če npr. v slovenskem besedilu o njegovem koncertu uporabimo ta, prvotni zapis njegovega priimka? In se nam ta morebitni greh kaj zmanjša, če dodamo, npr. kot opombo, da se Ivo Pogorelič zdaj podpisuje kot Pogorelich? Ali pa naj se, nasprotno, požvižgamo na slovenskega bralca, ki je ruske, ukrajinske, bolgarske ... črke (da o srbskih in hrvaških ne govorimo) sposoben prepoznati v enakih naših (npr. šumevcih), in pri navajanju prečrkovanih tujih imen dosledno upoštevamo zahtevo lastnika takega imena, zahtevo po bolj svetovljanskem, globalno razumljivem zapisu? Tak človek ob taki zahtevi pač ni razmišljal o drugih Slovanih, ki imajo podobne glasove, abecedo, ki je sposobna to izraziti z zapisom, in tak jezikovni ustroj, ki zahteva pregibanje besed! Razmišljal je o germanskem in romanskem svetu, da bi tamkajšnji človek čim pravilneje prebral tako ime ... Tu naj torej tudi mi sprejemamo angleški zapis, po drugi strani pa bi slovenili npr. kitajska imena in lahko pridemo do kombinacij, kot je npr. že videni zapis Jerry Šen (Shen). Nekako ne gre skupaj.

Петровская bi bilo prečrkovano v slovenščini pravilno (če ne bi bilo vmesne, po nemško prečrkovane oblike *Petrowskaja*) kot **Petrovska Petrovske** (enako kot Krupska Krupske). Ali pa mora biti zato, ker se Katja Petrowskaja tako podpisuje v Nemčiji, Petrowskaja tudi za nas (in ne Petrovska), to pa sklanjano brez knitve – Petrowskaje Petrowskaji (namesto Petrovske Petrovski ...)? Čl. 216 (Prevzemanje črk oz. pismenk) določa: *Kadar prevzetih besed ne domačimo, ohranjamo latinične pisave povsem nedotaknjene, tj. pišemo in tiskamo jih z vsemi ločevalnimi znamenji in v obliki, kakor jo imajo v svojem jeziku in njegovi pisavi. Nelatinične pisave prečrkujemo v slovensko latinico, ideografske pa zapisujemo na podlagi ustreznih glasovnih vrednosti pismenk (ideogramov).* Na nedavni predstavitvi filma o Dostojevskem v Slovanski knjižnici v Ljubljani smo dobili podatek, da rusisti (prevajalci) to ime uporabljajo kot Petrovska Petrovske,

torej ga domačijo, prilagajajo slovenskemu načinu. (Hvala, Danica!) Zanimivo pa bi bilo vedeti, kako to ime zdaj sprejemajo Rusi.

Enako je z v Ameriki uveljavljenim priimkom *Dunayevskaya* – ali si lahko mi dovolimo zapis z j-jem in sklanjanje s krnitvijo (**Dunajevska Dunajevske**) ali pa vsaj slovensko sklanjanje (Dunayevska Dunayevske)?

Če prevzetih besed ne domačimo (čl. 216), torej če ime samó prevzamemo, in to iz latinice, bi ga morali prevzeti nespremenjenega (Dunayevskaya), če pa gremo nazaj do cirilične oblike in si vzamemo pravico do podomačitve, bi bilo to (čl. 161) z j-jem in z opustitvijo končnice -ja. Kaj je pravilno oz. pravilnejše? Na pogovoru si nismo drznili dati dokončnega odgovora.

Razlago nam je kot odgovor na ta povzetek poslal rusist dr. Silvo Torkar z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU – mnenje glede prečrkovanja oz. podomačevanja imen iz ciriličnih pisav:

Najprej pripomba glede Krilova. Ne drži, da bi po veljavnem pravopisu morali pisati Krylov. Priimek Krilov še vedno pišemo v podomačeni obliki, prečrkujemo pa ga kot Krylov samo pri navajanju literature v znanstvenem oz. strokovnem besedilu. (Krilov je bil v povzetku mišljen kot zgled ustaljenega zapisa, ki odstopa od pravil sodobnega prečrkovanja – op. D. T.)

Kar zadeva priimke Petrowskaya, Dunayevskaya, ki se nanašajo na ruske osebe, ki delujejo na zahodu, menim, da imamo vso pravico do podomačevanja njihovih izvorno pisanih priimkov, zato Petrovska, Dunajevska ipd. Kadar se te osebe namreč spet pojavijo v ruskem tisku, pa čeprav so za zmeraj zapustili Rusijo, jih tam pišejo pač po rusko. Sam bi zato te priimke mirno podomačeval, bi pa pri prvi omembi navedel obliko, s katero se pojavljajo v svoji novi domovini.

Kar zadeva židovske priimke rusko pišočih avtorjev (gl. točko 4), torej ruskih Židov, kot je Bronštejn, Ejzenštejn, Ejhenbaum ipd., se strinjam, da je smiselno ostati pri tradiciji prečrkovanja oz. podomačevanja, kakršna se je ustalila in velja za ruščino sploh.

Silvo Torkar, 14. 10. 2015

Hvala za tole razlago.

2. Zapis kitajskih imen

Glede kitajskih imen (šlo je za pojavljanje teh imen v literarnem prevodu) smo se dokopali samo do praktičnega napotka: Če imamo v nekem besedilu samo uveljavljena imena, ki jih dobro poznamo v ustaljeni slovenski različici (npr. Mao Cetung), ostanimo pri tem ustaljenem zapisu. Če pa se ob teh imenih pojavljajo tudi nam neznana imena, je boljše, da pišemo vsa imena na enak način, to pa nam bo zanesljivo najbolje uspelo s pinjinskim prečrkovanjem (npr. Mao Zedong ...).

3. Podomačevanje tujih imen (SP, čl. 161–181)

Pri odgovoru na vprašanje, ali je obvezno podomačevanje prevzetih osebnih lastnih imen, kot so Maria, Dmitrij, Pjotr ..., smo bili soglasni, da **podomačevanje dandanes ni (vselej) potrebno** – Maria lahko ostane Maria ali pa Marija, če je pri posamezni ustaljena ta oblika, saj bi v nasprotnem primeru morali podomačevati tako imena svetovno uveljavljenih npr. pevcev, recimo Mariah Carey v Marija Carey, kot tudi imena današnjih malih Slovenčkov, ki dobivajo zadnja leta tudi vse mogoče različice prevzetih imen pa tudi čisto nova, pri nas doslej neznana imena, in bi tako v zbornem jeziku morali spremeniti npr. tudi vse Meri, Mare, Maričke v Marije ... Enako je pri Petru – če je za katerega »uvoženega« ustaljena oblika Peter, kot pri že omenjenem Petru Iljiču Čajkovskem, naj ostane tako še naprej, kak novodobni pa bo bolj prepoznaven, če ostane tudi pri nas npr. Pjotr, Petr, Pete ... Pri Dmitriju je ravno nasprotno – uveljavljena Šostakovič in Matteo sta pri nas ustaljena z rusko obliko imena, Dmitrij, medtem ko se je lahko kak drug, starejši ruski Dmitrij, pri nas uveljavil tudi kot Dimitrij ... V današnji globalni vasi tudi vseh Katerin ni treba spreminjati v Katarine ... In če se ob tem spomnimo še pravila o **podomačevanju imen kronanih glav**

(čl. 177 – *podomačujemo večino v slovenščino prevzetih imen in priimkov ... po tem zgledu tudi imena vladarjev in papežev*), ob današnjih predstavnikih tega sloja ugotavljamo, da je tudi podomačevanje teh imen danes verjetno nesmiselno: Če bo angleško kraljico Elizabeto nasledil Charles, bo postal Karel, če pa bo postal kralj eden od njegovih sinov, bo novi kralj za nas Viljem (William) ali pa Henrik (Harry)? Zakaj bi moral biti sedanji španski kralj Filip (VI.), in ne Felipe, kot velja v Španiji, medtem ko je njegov oče lahko bil tudi pri nas ves čas kar po špansko Juan Carlos, in ne morda Janez Karel?! Na vprašanje o podomačevanju imen vladarjev bolj poglobljeno na spletišču Inštituta za slovenski jezik: <http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/svetovalnica/ime-spanskega-kralja-felipeja#v> (*Peter Weiss in Helena Dobrovoljc, junij 2014*).

Podomačevanje osebnih lastnih imen sodobnikov (tako tistih z modro krvjo kot navadnih smrtnikov) se danes ne zdi več nujno oz. je prej nesmiselno. (Opuščanje končnih -ja in -j pri ruskih priimkih ne spada v to kategorijo.)

4. Zapis judovskih imen, prečrkovanih iz cirilice

Ali bi kazalo ob prečrkovanju iz cirilice judovska imena tudi predelati, vrniti v prvotno nemško obliko – npr. **Рая Шпигел/Raja Špigel** v Raja Spiegel? *Verjetno ne*. Potrditev za to dobimo npr. pri uveljavljenem matematičnem priročniku Mihaila Bronšteina, pri katerem je ostalo avtorjevo ime že v ruščini enako na pol poti, s slovanskim št in nemškim ei (za slovanski dvoglasnik aj), in to v vseh izdajah (temu rečemo ustaljena raba, v zgodovini uveljavljen zapis, kljub napaki vse od začetka) – povsem podomačeno bi se ta priimek moral glasiti Bronštejn, nepodomačeno, zapisano kot v nemščini, pa Bronstein.

5. govedo, goved in glave

V slovenščini imamo besedi **goved** in **govedo**, obe sta števna samostalnika, hkrati pa obe (v ednini) pomenita tudi skupno ime. Iz SP in SSKJ razberemo tudi, da je samostalnik srednjega spola (**govedo**) nadrejena sopomenka samostalniku ženskega spola (**goved**). Če ne preganjamo podrejene sopomenke (zakaj pa bi jo?), se torej na travniku lahko **pase govedo** oz. **se pase goved**, to pa lahko pomeni eno žival ali čredo. Razglabljanje o pasmah ob tem verjetno ni smiselno.

Kako pa to **govedo/to goved** štejeemo?

Pri preštevanju števnega nimamo težav – v našem primeru **eno govedo, dve govedi, tri goveda, štiri goveda, pet goved** in (danes že morda malo arhaično) **ena goved, dve govedi, tri govedi, štiri govedi, pet govedi ...**

Ob neštevni skupnih imenih pa pride v poštev preštevanje z merskimi enotami, kot so **glava, kljun, rep, kos ...**, pri čemer je šteti samostalnik obvezno v rodilniku ednine: **pet repov živine** (živina), **pet glav drobnice** (drobnica), **pet glav divjadi** (divjad), **pet kljunov perjadi** (perjad), **pet kosov zelenjave** (zelenjava), **pet hlebov kruha ...**; v našem primeru bi bilo **pet glav česa? – goveda** (govedo goveda) in tudi **pet glav govedi** (goved govedi, kot podrejena sopomenka) oz. **pet goved in pet govedi** (kot podrejena sopomenka). Edino nepravilno pa je *pet glav goved*, ker tu živali po nepotrebnem štejeemo hkrati na dva načina – z glavami, kot bi narekovala raba skupnega (edninskega) imena, in z množinsko obliko, kar je normalno za štetje vsega števnega. In še preizkus te razlage na drugih zgledih – če bi bilo pravilno *pet glav goved*, bi bilo pravilno tudi: *pet repov živin, pet glav drobnic, pet glav divjad, pet kljunov perjad, pet kosov zelenjav, pet hlebov kruhov ...*

6. ujemalni levi prilastek (vrstni pridevnik) ali desni neujemalni (rodilnik, predložna zveza)?

hobotnični golaž : golaž iz hobotnice/(golaž hobotnice)/~~hobotničin~~ golaž

V primerih, ko je jezik izoblikoval ustrezen vrstni pridevnik, praviloma ni nobenega dvoma, kaj je primernejša rešitev – za poimenovanje vrstnosti ima vrstni pridevnik prednost pred drugimi načini, ker je to najbolj gospodarno in pregledno (zelenjavni, mesni, bučni, solatni ...). Pravilna je tudi predložna zveza v vlogi desnega prilastka, a je daljša, manj nazorna in v praktičnem sporazumevanju zato verjetno manj razširjena (iz zelenjave, iz mesa, iz buč, iz solate ...), svojilnim pridevnikom v tej vlogi pa se kaže izogibati kot za to neustreznim (zelenjavin, mesov, bučin, solatin ...), pa čeprav se pri nekaterih pojmi v praksi srečujemo tudi ali celo predvsem s tako rabo (sirova namesto sirna solata, skutin nam. skutni nadev, limonin nam. limonov sladoled, lisičkina juha namesto juha iz lisičk oz. gobova juha z lisičkami ...). A zaradi dandanes vedno manjše natančnosti v jeziku se lahko za zdaj samo sprašujemo, ali se ne bo zaradi nekaj danes že zelo zasidranih svojilnih pridevnikov tudi v tej vlogi (skutin, limonin, bananin, bučkin, koprivin ...) ta meja, ki loči svojilne od vrstnih pridevnikov, sčasoma povsem zabrisala. Opozorimo pa še na drugo skrajnost, na hiperkorektnost, do katere bi prišlo, če bi kdo ta napotek razumel kot ukaz za dosledno rabo vrstnega pridevnika tudi za primere, v katerih ne gre za vrsto, temveč za pripadanje, npr. *limonova* lupina namesto pravilnega limonina lupina, lupina (ene) limone.

V primerih, ko jezik še ne pozna vrstnega pridevnika, lahko sicer (če smo dovolj pogumni in ustvarjalni) sami tvorimo ustrežno obliko za to rabo, po pravem algoritmu (hobotnica – tak iz hobotnice – hobotnični; srna – tak iz srne – srnji; postrv – tak iz postrvi – postrvji ...), zanesljivo pa ne bomo naredili napake, če bomo uporabili opisni način, predložno zvezo v vlogi desnega prilastka: iz hobotnice, iz srne, iz lisičk, iz jurčkov ... Taka predložna zveza pa je sploh obvezna ob tvorbi prilastka iz večbesedne zveze: iz mladih kopriv, iz svežega sira ...

In kdaj uporabiti samo rodilnik, brez predloga iz ali od?

Primerjajmo: golaž iz hobotnice in golaž iz lovk (jadranske) hobotnice – rečemo lahko, da je predložna zveza primerna takrat, ko gre za izdelanost iz nečesa: goveji golaž = golaž iz govedine, hobotnični = iz hobotnice, ribji = iz rib ..., kadar gre za pripadanje, za del nečesa, in to pri enobesednem poimenovanju, pa bi uporabili goli rodilnik (lovke hobotnice, meso goveda, meso rib ...). Še nekaj zgledov za razmislek in utrjevanje: karpačo iz divjega prašiča, postrvji file, hruškov sorbet, sorbet iz modre frankinje, juha iz mladih kopriv, bučkov pire, skutna strjenka ...

7. Lektoriranje navedka (razprava ob konkretnem zgledu)

Dežela je obenem izpostavila, kako postopna skupna delitev storitev, na primer na socialno-zdravstvenem, transportnem in okoljskem področju, namreč »odgovarja zahtevi, da se našim državljanom nudijo storitve visoke kakovosti tudi v času gospodarske krize, ki večkrat vsiljuje težke reze.« Serracchianijeva je ob tej priložnosti tudi povabila premierja Cerarja, naj uradno obišče Furlanijo Julijsko krajino.

Mnenja o lektoriranju navedkov/citativ se razlikujejo – eni zagovarjajo popolno povzemanje, z vsemi, tudi tipkarskimi napakami, drugi zagovarjajo odpravo tipkarskih in pravopisnih napak, tretji bi posegali tudi v besedje, skladnjo ...

O tem odstavku ne vemo ničesar (kje bo objavljen, gre za prevod ali izvornik ...), zato se popravljanja tudi ne znamo prav lotiti.

Če bi bilo vprašanje povezano samo s stavom ločil pri navedku v tem odstavku, bi bilo po veljavnem SP pravilno: »odgovarja zahtevi, da se našim državljanom nudijo storitve visoke kakovosti tudi v času gospodarske krize, ki večkrat vsiljuje težke reze«. – Končno ločilo stoji za narekovajem, ker je citiran samo

del povedi, ne celotna poved. (Čl. 461: Pri dobrednem navedku pišemo končno ločilo za narekovajem, če je naveden samo del povedi.)

V tem publicističnem besedilu pa je kar nekaj točk, ki lektorja naravnost silijo v popravljanje: *izpostaviti* > poudariti; *kako* > da; *skupna delitev* – kaj naj bi to pomenilo?; *odgovarjati* > ustrezati; *da* > (da) naj; *nuditi* > omogočati, zagotavljati; storitve *visoke kakovosti* > zelo kakovostne/visokokakovostne; v *času krize* > med krizo; *včasih* > pogosto; *težki rezi* > ostri rezi. In še dvom o pomenski ustreznosti – gre res za delitev storitev na *socialno-zdravstvenem, transportnem in okoljskem področju* ali morda za delitev storitev na socialno-zdravstvene, transportne in okoljske?

Če bi tu šlo za prevod, bi si upali popraviti tudi vse navedeno in bi se popravljeno besedilo glasilo:

Dežela je ob enem **poudarila, da** postopna delitev storitev, na primer na **socialno-zdravstvene, transportne in okoljske**, »ustreza zahtevi, naj se našim državljanom **zagotovijo zelo kakovostne** storitve tudi **med gospodarsko krizo**, ki **pogosto** vsiljuje **ostre** reze«. Serracchianijeva je ob tej priložnosti povabila premierja Cerarja, naj uradno obiše Furlanijo - Julijsko krajino.

8. Ustreznost izbire pridevnika **prestrašen** – je telesna drža lahko **prestrašena**?

Če se žival z mladiči sreča z neznano pretnjo, je njen prvi odziv svarilni klic in prestrašena telesna drža.

Raba posamezne besede je lahko omejena – besede so lahko vezane samo na človeka, na živo, na preteklost ali prihodnost, na žensko ali moškega ... Prestrašenost je povezana z živim bitjem, ne pa, vsaj v vsakdanjem govoru, z držo živega bitja. Ali bi bilo treba to zato spremeniti v: Če se žival z mladiči sreča z nevarnostjo, je njen prvi odziv svarilni klic in telesna drža, ki izraža strah?

Večinsko mnenje je bilo, da je predlagani popravek boljši od izvirne formulacije, a je bilo ob tem tudi nekaj pomislekov o njegovi primernosti (ker ne poznamo sobesedila), in to predvsem zaradi večje okornosti takega opisnega podajanja. Predlogi so bili še:

... se najprej odzove s svarilnim/opozorilnim klicem in telesno držo. (Ponovno se izkaže, da je glagolsko izražanje ustrežnejši slovenski način!)

... je/sta njen prvi odziv svarilni klic in napeta telesna drža.

9. Uporabnost sopomenskih nedoločnih količinskih števnikov **mnogo, veliko** (ter **dosti in številni**)

O tem smo na naših pogovorih že govorili (gl. povzetek JP 31. 3. 2015). Bi lahko rekli, da je **mnogo** in **številni** bolj knjižno, **veliko** nevtrarno, **dosti** pa bližje pogovornemu, a sprejemljivo tudi v knjižnem jeziku?

10. Kako primerno predelati trditev: Italija v vse večji nevarnosti pred terorizmom?

Italija v vse večji nevarnosti zaradi terorizma

V Italiji vse večja nevarnost terorizma

Italiji vse bolj grozi terorizem.

11. **hoteti – želeli (si) – bi radi**

ŽELITE NARAVNE SVETLE PRAMENE

Še posebej zaželen trend tega poletja so zagotovo posvetljeni prameni. Čeprav se nam zdi da je to pričesko mogoče dobiti le z večurnim sedenjem v frizerskem salonu, temu ni tako. Rešitev je precej enostavna. Tudi same lahko naredite takšne pramene če sledite naslednjim navodilom.

Da je med željo in hotenjem razlika (to imajo gotovo dobro razdelano psihologi, medtem ko slovenski govorniki tega pogosto ne ločijo), vidimo tudi po opisih v SSKJ, v razlagi iztočnice **želenje**: *hotenje prehaja v zelenje*. V vsakdanjem življenju vsakdo zase verjetno ve, kaj hoče, kaj (si) želi, kaj bi rad, v medijih pa se vsi ti odtenki prepogosto zlijejo v eno samo zelenje in tako npr. ministri **ne želijo dajati izjav**. Verjetno **nočejo dajati, niso pripravljeni dajati, jih ne dajejo**. Gotovo je pod tem vtisom nastal tudi naš zgled: **želite** naravne svetle pramene. Kako pa bi rekli npr. doma? Verjetno bi izbrali: **Bi radi imeli?**, stopnjevali pa bi: **Si želite imeti? Hočete imeti?** To zadnje pomeni že kar: **Vam naredim?**

Še nekaj v tem odstavku predlaganih popravkov:

* **trend > težnja, hotenje** (Ob razširjenosti/poznanosti izposojenke trend se to ne zdi nujen popravek.)

* **posvetljen – svetli, svetlejši** (Tudi to bi lahko bil nenujen popravek.)

* **temu ni tako > (to) ni tako, ni res, to ne drži** (Le od kod govorcem in piscem potreba po oblikovanju takih spačkov, kot je *temu ni tako*? Dobra razlaga, zakaj je to narobe, v: J. Gradišnik, *Za lepo domačo besedo*, str. 179.)

* **enostavno (knj. pog.) – preprosto**

Pravopis razlaga prislov **enostavno** z nadrejeno sopomenko **preprosto**, a to verjetno vendarle še ne pomeni obveznega doslednega nadomeščanja **enostavnega** s **preprostim**; upoštevati je dobro vsaj še govorni položaj. Prav v zvezi s tem sopomenskim parom pa se je nedavno zgodilo nekaj zanimivega: Dokumentarni film o košarkarju Mihi Zupanu je bil, ker je namenjen tudi gluhim, opremljen s podnapisi, ti pa so pokazali našo jezikovno/lektorsko stvarnost – slišali smo, da ni bilo **enostavno**, pretvorjeno v zapis pa smo prebrali, da ni bilo **preprosto**. ☺ Ta popravek zanesljivo ni bil nujen.

Lahko rečemo, da je potreba po nadomeščanju prislova **enostavno** z nadrejeno sopomenko **preprosto** opaznejša pri starejših lektorjih?

Ta odstavek po lektorski obdelavi:

BI RADE IMELE NARAVNE SVETLE PRAMENE?

Posebej zaželen trend tega poletja so **svetli** prameni. In čeprav se **komu** zdi, da je **do te** pričeske mogoče **priti** le z večurnim sedenjem v frizerskem salonu, **to ni res**. Rešitev je **preprosta**. Tudi same **si** lahko naredite takšne pramene, če **upoštevate tale** navodila.

12. Sklanjanje imen, ki niso samostalniška beseda/besedna zveza

Jaz osebno ne bi imel nič proti, če bi bil pokopan z vojaškimi častmi. Bolj všeč mi je scenosled s salvami in zlaganjem zastave kot pa s *Tišino in Lipo zelenela je*. (M. Crnkovič, v Primorskih novicah.)

Lektorji se dobro zavedamo pregibnosti samostalniških besed in besednih zvez v slovenščini, zato ob takih zvezah, kot je *s Tišino in Lipo zelenela je* zastrizemo z ušesi, jih opazimo, in to verjetno enako kot vsak zahtevnejši govorec slovenskega jezika. V Crnkovičevi kolumni pa je to vendarle sprejemljivo; je zanesljivo namerno, saj pisec dokazano obvlada uporabo jezikovnih sredstev in bi, če bi le hotel, segel po nadomestnem jedru – **s pesmima** Tišina in Lipa zelenela je. A izbral je obliko, ki te preseneti, šokira, gotovo namerno. Zato sicer pravilen lektorski popravek (**s pesmima** Tišina in Lipa zelenela je) tu ni umesten. Da bi bil volk sit in koza cela, pa bi piscu kolumne mogoče lahko predlagali le tehnični popravek oz. dodatek: »kot pa s *Tišino in Lipo (zelenela je)*«. V drugačnih besedilih pa seveda velja, da je poimenovanja, ki niso samostalniki oz. samostalniške besedne zveze, temveč npr. stavek, nemogoče sklanjati in da dosežemo zaželeni sklon z uporabo nadomestnega jedra, v našem zgledu je to predlagana

pesem – »kot pa s pesmima Tišina in Lipa zelenela je«. Predlog je bil tudi »s Tišino in z Lipo zelenela je« in »z Lipa zelenela je«.

Lahko pa bi se spravili na Crnkovičev *jaz osebno* – kajti sem lahko jaz tudi neosebno? Torej bi rekli samo *osebno* ali pa *sam, jaz, jaz sam* ...

13. Iz knjige za otroke

* Ob petkih se Oskarjeva mama zadrži na bralnem krožku v knjigarni Krokoknjiga, katere lastnica je. (Vprašanje je bilo, ali **je tak odvisnik primeren za knjigo za otroke.**)

Če se hočemo izogniti dandanes vse prepogostim oziralnim stavkom in če podatka iz njega ni v besedilu že kje pred tem (Oskarjeva mama je lastnica knjigarne Krokoknjiga), je najkrajša možna rešitev:

Ob petkih se Oskarjeva mama zadrži na bralnem krožku v **svoji** knjigarni Krokoknjiga.

Predlagane rešitve pa so bile tudi: v **lastni** knjigarni; se **zadržuje v svoji** knjigarni; **Oskarjeva mama je tudi lastnica** knjigarne Krokoknjiga in ob petkih vedno obišče /njen/ bralni krožek.

* **ravnokar – pravkar** – Sta ta dva prislova enakovredna?

Menimo, da sta prislova pomensko enakovredna. En glas je bil za to, da je primernejše **pravkar, prav zdaj**, eno opozorilo pa, da gre pri obeh za izražanje bližnje preteklosti in je zato obvezen preteklik – glej še povzetek JP 6. 1. 2015.

* **ravno tako – prav tako** (uspešnica)

Gre v bistvu za isto – prislova sta enakovredna, zato bi pustili avtorjevo izbiro; če bi pisali sami, pa bi nekateri dali prednost zvezi **ravno tako**.

* **natanko – točno** (– **natančno**) (**tako**) – Kaj je otroku bližje?

»Natanko/Točno tako! Mislim, da je to res nujno!«

Po podatkih v SP in SSKJ so prislovi **natanko, natančno** in **točno** v tej, poudarjalni vlogi, torej ko *poudarja(mo), da se trditev v največji mogoči meri sklada z resničnostjo* (SSKJ), *sopomenke, je pa pri tem prislov natančno postavljen na prvo mesto, saj sta druga dva z njim razložena: natančno tako sem povedal; natanko to sem povedal; povedal je točno to, kar je mislil. V besedilu za otroke pa bi morda vendarle lahko dali prednost prislovu točno (točno tako), saj se zdi to bližje pogovornemu jeziku in s tem tudi otrokovemu dojetju.*

Oskar je pritisnil tipko za premor na upravljavcu/daljincu in podoba je zmrznila/zamrznila na zaslonu.

* **upravljavec ali daljinec**: Gre za knjigo za otroke, zato povsem pravilna terminologija (**daljinski upravljavnik**) ni potrebna; izberemo lahko npr. to, kar uporabljamo doma – **daljinec** – ali celo kaj drugega, kar se uporablja v družinah, npr. pilot, črnček ..., vendar, pazite, pri nekaterih izbirah se pojavi vprašanje živosti!

* **zmrzniti** (neprehodni gl.) – **zamrzni** (prehodni gl.): Podoba na zaslonu je zmrznila. Prehodni glagol bi uporabili, če bi to povedali npr.: Oskar je s pritiskom na tipko za premor zamrznil podobo na zaslonu.

... da pojasnim štiri reči/stvari

* **reč – stvar** (– **zadeva**)

Čeprav imamo stalno zvezo **prava reč**, bi bili pri izbiranju med temi sopomenkami po našem izboru na prvem mestu **zadeva in stvar**.

Še istega popoldneva mi je dal Oskar knjigo.

*** (t)istega popoldneva – (t)istega popoldne – (t)isto popoldne – (t)isti popoldan**

Če si pomagamo s SP in SSKJ, vidimo, da je sprejemljivo vse navedeno: na vprašanje **k**daj lahko odgovorimo tako **(t)istega popoldneva** kot **(t)isto popoldne** in celo **(t)isti popoldan**. Izbira zaimka (**tisti**) oz. pridevnika (**isti**) je odvisna od tega, kaj hočemo povedati, poudariti, izberemo lahko samostalnik srednjega spola (**popoldne**) ali moškega spola (**popoldan**) – v samostalniški vlogi daje pravopis prednost moškemu spolu (**popoldan**: prislov – kdaj – **popoldne**) – in odločimo se lahko za imenovalnik (**popoldan/popoldne**) ali za rodilnik (**popoldneva**), saj rečemo npr. tako **tistega/istega/tega dne** in **tisti/isti dan** (iz zgodovine filma se spomnimo naslova **Tistega lepega dne**, na televiziji pa imajo oddajo z naslovom **Tistega lepega popoldneva**). Vseeno pa bi se večina v takem besedilu odločila za imenovalnik, in to, zanimivo, za srednji spol – **isto/tisto popoldne**.

Kaj pa besedni red – mi je dal Oskar knjigo/mi je Oskar dal knjigo? Odvisno od sobesedila.

Napisal je dolgo pismo in prilepil fotografijo, na kateri si je bil zelo všeč.

*** na kateri : kjer**

Poved je pravilna; če pa bi bil namesto zaimka **kateri** tu uporabljen zaimek **kjer**, bi bilo to narobe.

Svetujemo lahko nekako takole: Oziralni prostorski prislovni zaimek **kjer** naj bo rezerviran za prostorsko opredelitev, izraženo s prislovom, medtem ko ob samostalniku uporabimo oziralni vrstni zaimek **kateri**: **tam, kjer** teče bistra Zil(j)a = **po dolini, po kateri** teče bistra Zil(j)a.

Povzetek pripravila Darja Tasič.